

FORBES

FORBES LIFE

DOĞAL HAYAT

Dalyan Yıldızı

İztuzu'ndaki kaplumbağalar çok şanslı. Çünkü onların hem Kaptan June'u hem de bir rehabilitasyon merkezleri var.

SEDA MEŞELİ ALLARD

FOTOGRAF: XAVIER ALLARD

Dalyan'ın bugüne dek bozulmadan gelmiş olmasının bir sebebi de yoldan 12 km içeride bulunması.

Dalyan'da limon, ceviz ve nar ağaçları ile çevrili bir evin gizli bahçesinde sabırsızlıkla onu bekliyorum. Altı köpek, beş kedi ve sayısını tahmin edemeyeceğim kadar ağustosböceği bu

bekleyişe eşlik ediyor. Ağır ağır evin kapısından çıkıyor, koca bir gülümsemeye "Hoşgeldiniz" diyor ve 'Dalyan Yıldızı' yazılı tablonun -1980'li yıllarda teknesinin arka kısmını süslüyormuş- önündeki sandalyeye oturuyor. June Haimoff, Dalyanlıların

deyişiyle 'Kaptan June'... 92 yaşına rağmen enerjik, esprili, hoşsohbet ve hayatla yüzde yüz barışık. Bundan 28 sene önce verdiği mücadele sayesinde İztuzu'yu yapılaşmadan kurtaran ve kareta kareta cinsi kaplumbağaların kelinenin tam anlamıyla yaşamlarını

borçlu olduğu bu efsanevi kadın, yaklaşık bir asırlık bilgeliğiyle karşında duruyor.

June'un akıl almaz hikayesinden bahsetmeden önce adının verildiği 'Kaptan June Sokak'tan biraz uzaklaşıp İztuzu plajına göz atalım. Altı kilometre uzunluğundaki bu plajın bir yanı Akdeniz, diğer yanı Dalyan Deltası'nın tatlı suyu. Doğadaki tüm sınırlar gibi biyolojik zenginliğiyle öne çıkan bir yer burası. 90 milyondan daha fazla zamandır varlığını sürdüren karettalara İztuzu'nun zenginliğine en fazla katkı yapan hayvan türü. İyi habere Akdeniz'de yumurtalarını gömmek için seçtikleri sahillerden biri olan İztuzu'na gelmeye devam etmeleri.

Ama bu, karettaların hayatları güllük gülistan anlamına gelmiyor. Aksine yaşamları sürekli tehdit ediliyor, akıl almadık sebeplerden dolayı yaralanıyor, ölüyorlar. Poşet ya da misina yutması sonucu boğulma, tekne çarpması, misina dolanması sonucu organ kaybı ya da zıpkınla vurulma karettaların yaralanma ve ölüm se-

beplerinin başında geliyor. Pamukkale Üniversitesi'ne bağlı bir birim olan ve İztuzu'nda hizmet veren Deniz Kaplumbağaları Araştırma Kurtarma ve Rehabilitasyon Merkezi (DEKAMER), tam da bu sebeplerle zarar görmüş kaplumbağaları yeniden denizle kavuşturmak için çalışıyor (caretta.pau.edu.tr).

Merkezde çalışan biyoloji bölümü doktora öğrencisi Ahmet Yavuz Candan, "2008 yılında kurulan merkezimize şu ana dek 104'ün üzerinde yaralı kaplumbağa geldi. Yüzde 70 civarında geri dönüş sağladık" diyor ve ekliyor: "Burası bir yoğun bakım ünitesi gibi çalışıyor. Çevre ve şehircilik ile orman ve su işleri bakanlıkları ile protokollerimiz var. Bahkesir'den Antalya'ya kadarki sahillerde bulunan yaralı deniz kaplumbağaların bilgisi bize ulaşıyor. Yolda acil müdahaleleri gerçekleştirirdikten sonra kaplumbağanın nefes sayımını yapıyor ve reflekslerini kontrol ediyoruz. Sorunu anladıktan sonrası tedavi süreci başlıyor."

Candan, "Her kaplumbağa gördü-

Dalyan'daki deniz kaplumbağalarının tekneden beslenmesi, onlar için vahim sonuçlar doğurabiliyor.

ğümüzde karettaya zannediyoruz ama aslında bir de onun ünlü olamamış bir amaçoğlu var" diyor: "Türkiye sahillerinde yuva yapan bir diğer tür olan yeşil deniz kaplumbağaları (kelonya midas) da merkezimizde tedavi görüyor." Bir seferde 80 yumurta bırakması nesli tehlikede olan bir hayvan için oldukça yüksek bir oran gibi gelse de atlanmaması gereken karettanın bir kez yumurtladıktan sonra kendini toparlaması için iki ile dört yıl arasında zamana ihtiyaç olması. Ayrıca bin yavrudan ancak bir tanesi ergenliğe ulaşabiliyor. Kaplumbağalar, İngilizce 'return to origin' denen bir kurala göre hareket ediyorlar. Bu da şu demek: Yumurtasından İztuzu kumsalında çıkmış bir yavrunun, ergenliğe eriştiğinde İztuzu'nda yumurtlamak dışında bir şans yok. Ahmet Yavuz Candan, İztuzu'ndaki karettaların

Dalyan, Köyceğiz Gölü ile Akdeniz'i birleştiren ana kanal üzerinde bulunuyor.

korunmasına yönelik çalışmaların 1980'lerde başladığını aktarıyor: "Hayvanın ergenlik çağına 25 yıl olduğunu göz önüne alırsak o zamanki çalışmalar meyvelerini 2000'lerin başında verdi. Dalyan kumsalı her sene rekor kırıyor, geçen sene 600'ün üzerinde yuva varken bu sene 700'ü hedefliyoruz." Bu merkeze, Bakü Tiflis Ceyhan Boru Hattı, TUI, WWF destek veriyor.

Rehabilitasyon Merkezi'ne giden yolun sağ tarafında ise Kaptan June'un barakası göze çarpıyor. 1980'lerde Kaptan June'la beraber plajın korunması için mücadele vermiş gönüllüler şimdi de İztuzu misafirlerine bu hikayeyi anlatıyor, çevresel duyarlılığı ayakta tutmaya çalışıyorlar. June Haimoff'un 1986 yılında İztuzu'na ayak basıp yaşamaya başladığı baraka burası. Barakada, June'un Dalyan'a ilk geldiği zamana ait fotoğraflar, 1987 yılında başlatılan otel inşası ve verilen mücadele

hakkında o zaman gazetelerde çıkan haberler ve Haimoff'un 2011 yılında kurduğu 'Deniz Kaplumbağaları Kurumu Vakfı'nın (www.dalyanturtles.com) faaliyetlerini gösteren belgeler sergileniyor. Ayrıca Haimoff'un yaz-

dığı "Kaptan June ve Dalyan Kaplumbağaları" kitabının Türkçe ve İngilizce'si, "Breakfast with Kaptan June" ve büyük bir konağın bir alışveriş merkezine dönüşmesine engel olan bir kedinin hikayesini anlatan "The

Kaptan June Deniz Kaplumbağaları Kurtarma Vakfı, kaplumbağaların motorların pervanesine takılarak zarar görmesini engellemek için teknelere ücretsiz olarak pervane kafesi takıyor.

Bin karettaya karettaya yumurtasından yalnızca bir tanesi ergenliğe ulaşıyor.

Kaplumbağalardan sonra Dalyan'ın bir diğer simgesi, M.Ö. dördüncü yüzyıla tarihlenen kaya mezarları.

Kaptan June'un barakasında bulunan gönüllüler, büyük bir hevesle ziyaretçilere Kaptan June'un ve Dalyan kaplumbağalarının hikayesini anlatıyor.

Adventures of Lola" kitaplarının İngilizce baskıları barakada satılıyor.

Şimdi de gelelim bu üç kitabın ve bir ay sonra piyasaya çıkacak "Kaptan June Makes Waves"ın yazarı, Dalyan'ın biricik kaptanı June'a ya da 2011 yılında aldığı Türkçe adıyla "Haziran" a... İngiliz asıllı June, inşaat mühendisi babasının işi sebebiyle yedi yaşından itibaren Uganda, İran ve Irak gibi ülkelerde yetişti. Babasından dans; sesi ve piyano çalışıyla herkesi büyüleyen annesinden müzik yeteneğini aldı. Küçükken en büyük hayali balerin olma. İkinci Dünya Savaşı, June'un ve ailesinin hayatını önemli derecede sekteye uğratsa da Haimoff, tiyatro oyunlarında görev almayı, opera ve klasik müzik söylemeyi ve dans etmeyi hiç bırakmadı. İki kere evlendi, iki kere boşandı. İkinci kocasından boşanıp Akdeniz'e yeniden geldiğinde yıl 1975'di. 1986'da İztuzu'na geldiğinde basit ve sade bir hayat uğruna

June Haimoff, bir ay sonra piyasaya çıkacak yeni kitabı "Kaptan June Makes Waves"ın heyecanını yaşıyor.

sahildeki ahşap barakasında yaşamaya başladı.

"Teknede arada denizden başını çıkaran karettlerle karşılaşıyordum. Ama beni asıl büyüleyen onları kumsalda yumurtlarken görmem oldu" diyor June ve ekliyor: "Bu çok ilginç bir deneyimdi. Kaplumbağa mümkün olduğunca gizli bir şekilde kuma yumurtalarını bırakıyordu. Bence bu çok duygusal bir olay" diyor June ve ekliyor: "1987 yılında İztuzu'na 600 odalıklı bir otel yapılması gündeme geldi. Tabii bir marina ve yol da buna eşlik edecekti. Kaplumbağaların bir daha yumurtlayama-

yacaklarını düşündüm ve buna karşı durmak için elimden geleni yaptım." Mücadeleyi başlatan Haimoff tu ama Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF), Nergis Yazgan, Alman çevreci kurumlar ve birçok gönüllü de Haimoff'a destek verdi. Almanya'daki mevcut hükümetin otel projesine katkısı olduğunu öğrenen Haimoff, gelen maddi desteğin biyolojik çeşitliliğe zarar verecek bir projeye harcanacağını Alman yetkililere bildirip bu desteğin geri çekilmesini sağladı.

"Bir noktadan sonra her şey çorap söküğü gibi geldi" diyor Haimoff ve başlattığı kampanyanın ses getirmesinde o zaman Turgut Özal'a yakın bir isim olan Adnan Kahveci'nin desteğini önemli rolü olduğunu altını çiziyor: "Sonuç olarak İztuzu Türkiye'nin ilk özel koruma bölgesi statüsünü kazandı ve kaplumbağaların huzuru bozulmamış oldu." Haimoff'un yaptığı çalışmalar 2011 yılında İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth tarafından da kraliyet nişanıyla taçlandırıldı. O hala kaplumbağaların hayatını riske atan

İztuzu, 1986'da Türkiye'nin ilk özel çevre koruma bölgesi ilan edildi.

faktörleri azaltmak için vakfı bünyesinde çalışmalarına devam ediyor: "Şu an en büyük sıkıntılardan biri teknelerin motorlarına takılıp parçalanmaları. Bunu önlemek için teknelere ücretsiz olarak pervane kafesi (pervanenin önüne konulan çember) takıyoruz. Buna rağmen 600'e yakın teknenin yalnızca 65'i bu çembere takmaya ikna oldu." Şu an vakfa, uluslararası bir turizm şirketi olan TUI, İngiliz Büyükelçiliği, DTP@Work, Futouris, Chelonian Society, Medasset ve Portakal Otel destek veriyor.

Kaptan June'a göre kaplumbağalarla ilgili bir diğer sorun, Dalyan deltasına yapılan tekne turlarında kaplumbağaların insan eliyle beslenmesi: "Bu durum kaplumbağaları adeta dilenciye çeviriyor. Avlanmayı unuttuyorlar. Ayrıca tavuk, peynir gibi aslında onların doğal yemeği olmayan yanlış yiyeceklerle beslendiklerinde sindirim bozukluklarından obeziteye

kadar farklı sağlık sorunları gösterebiliyorlar" diyor ve ekliyor: "Aslında yasalara göre vahşi hayvanları beslemek yasak. Biz de bu yasanın gereğince uygulanması için geçen kasım ayında Çevre Bakanlığı'na başvuruda bulun-

duk. Şimdiye yanıtını bekliyoruz." Kaptan June çalışmalarına son hız devam ediyor, kaplumbağalar huzurlu yeni yumurtalarını kumsala bırakıyor. İztuzu'na gelenlerse bu doğal harmoninin keyfini çıkarıyor.